

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет**

**The John Paul II Catholic University (Lublin, Poland)
Warsaw University of Maria Sklodowska-Curie
(Czestochowa, Poland)**

**Ташкентський державний технічний університет імені Іслама Карімова (Ташкент,
Узбекистан)**

Бакинський державний університет (Баку, Азербайджан)

X Міжнародна науково-практична конференція

**АВІАЦІЙНА ТА ЕКСТРЕМАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ У КОНТЕКСТІ ТЕХНОЛОГІЧНИХ
ДОСЯГНЕНЬ**

25-26 травня 2017 року

Збірник наукових праць

Київ 2017

УДК 159.9:629.7.001.76 (063)
ББК ю941.3я431
А 202

Авіаційна та екстремальна психологія у контексті технологічних досягнень: збірник наукових праць / за заг. ред. Л.В. Помиткіної, Т.В. Вашеки, О.В. Сечейко. – К. : Аграр Медіа Груп, 2017. – 340 с.

Збірник містить матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції з актуальних проблем авіаційної та екстремальної психології в умовах глобалізованого мережевого соціуму, що відбулася 25-26 травня 2017 року на кафедрі авіаційної психології Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету.

Організаційний комітет

Голова організаційного комітету:

Помиткіна Л.В. – д-р психол. наук, проф., зав.кафедри авіаційної психології НН ГМІ Національного авіаційного університету, м. Київ.

Заступник голови організаційного комітету:

Руденко М.П. – генерал-майор запасу Повітряних Сил України, льотчик морської авіації, канд. військ. наук, доцент, проф. кафедри авіаційної психології НН ГМІ Національного авіаційного університету, м. Київ

Члени оргкомітету:

Гічан І.С. – канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології НН ГМІ Національного авіаційного університету, м. Київ

Долгова О.М. – канд. біол. наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології НН ГМІ Національного авіаційного університету, м. Київ

Фесюк І.В. – психолог кафедри авіаційної психології НН ГМІ Національного авіаційного університету, м. Київ

Рецензенти:

Панок В.Г. – директор Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, д-р психол.наук, проф., проф. кафедри авіаційної психології НН ГМІ Національного авіаційного університету, м. Київ

Булах І.С. – доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, м. Київ

Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (протокол № 4 від 17 травня 2017 р.)

ISBN

© Колектив авторів, 2017

© Національний авіаційний університет, 2017

Любов Помиткіна
доктор психол. н., професор,
Богдан Бессонов,
бакалавр системної інженерії,
Національний авіаційний університет
м. Київ (Україна)

ВПЛИВ МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА НА СУБ'ЄКТИВНЕ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах інформаційної ери історична тенденція розвитку суспільства вказує на те, що домінуючі функції і процеси соціалізації особистості все більше виявляються під впливом мережі-Інтернет. Глобалізований мережевий соціум згодом поглинає людину як особистість, як індивідуальність, здатну до «живого» активного спілкування і побудови власного конструктивного життєвого шляху. Особливо це стосується фахівців в особливих умовах діяльності, оскільки складні, емоційно напружені обставини їх діяльності накладаються на сучасні інформаційні перевантаження сьогодення. Особистість фахівця як найвища соціальна цінність, суб'єкт власної самореалізації і життєтворчості, перетворюється на залежного від обставин виконавця, схильного до прийняття неадекватних рішень, і може перетворитися в об'єкт маніпулювання.

Перш за все необхідно розглянути специфіку сучасного соціуму, який все частіше вчені називають «мережевим». Так, на думку М. Кастельс, сьгоднішнє суспільство побудоване по принципах мережі, оскільки основні функції та процеси все більше визначаються домінуванням соціальної морфології над соціальними процесами [2]. Мережева структура являє собою комплекс взаємоузгоджених вузлів. До них відносяться телевізійні канали, студії, де готуються розважальні передачі або розробляється комп'ютерна графіка, журналістські бригади і пересувні технічні установки, що забезпечують передачу і отримання сигналів, коли мова йде про глобальну мережу нових засобів інформації, що становить основу для вираження культурних форм і громадської думки в інформаційний вік.

Процес прийняття рішень сучасною людиною значно прискорюється і здійснюється під впливом величезного масиву інформації, носіями якої є соціальні мережеві сервіси (М. Кастельс, М.Райс, Р.Коллінз, М.Манн, Дж.Сорос, С.Н.Ягодзінський і ін.) [5]. Соціальна структура, що має мережеву основу, характеризується високою динамічністю, відкрита для інновацій, для постійного оновлення інформації, не ризикуючи при цьому втратити свою збалансованість. Однак, інформаційний вплив на особистість надзвичайно сильний, оскільки оновлення та зміна даних відбувається з досить високою швидкістю. Тобто, з одного боку – людині в особливих умовах діяльності необхідно мати великий масив інформації, щоб бути «мобільним», з іншого – мати достатню гнучкість, щоб не тільки засвоювати і переробляти цю інформацію, але і фільтрувати, брати тільки корисну для вирішення проблем, і крім того, не втратити власне «Я», зробити правильний вибір, який можна назвати власним.

Вчені і практики з різних позицій досліджували процес прийняття рішень, зокрема, виявлено певні етапи прийняття рішень когнітивних і емоційно напружених [3].

Особливо гостро проблема прийняття рішень постає в інженерній психології та психології діяльності в надзвичайних умовах (І.Джаніс, О.І.Ларичев, Л.Манн, С.Б.Ребрик, Ю.К.Стрелков та ін). Зокрема, у книзі «Прийняття рішення. Теорія психологічного конфлікту вибору і обов'язку» І.Джаніса і Л.Манна прийняття рішення розглядається як емоційно напружений когнітивний процес. Вчені прагнуть розкрити найбільш глибокі психологічні механізми рішення, які вони пов'язують із мотиваційним конфліктом, зіткненням емоційно забарвлених тенденцій і роблять акцент на тонких відтінках емоційних процесів людини. Характерним для них є прагнення розглянути вибір і прийняття рішення, не застосовуючи типові для цієї галузі формалізації. Вчені приділяють значну увагу питанню про те, чому люди неохоче приймають рішення, аналізуючи мотиваційну сторону процесу прийняття життєвих рішень.

Прийняття рішення в контексті мисленнєвої діяльності пілота було розглянуто у працях Д.Н.Завалішиної, Б.Ф.Ломова, В.Ф.Рубахіна та ін. Вчені дотримуються думки про те, що для розв'язання більшості задач льотчику необхідні не завчені рухи, жорстка логіка, а здатність виконувати гнучку мисленнєву діяльність [3, с.37]. Р.Дженсен, Ю.П.Кондратенко вважають, що ця діяльність включається в систему рухових процесів. Когнітивні «здібності до оцінки є складними, оскільки вони пов'язані з обробкою більшого числа елементів інформації... причому вибір часто

ускладнюється емоціями, ціннісними факторами і соціальними стресами ... Когнітивна професійна мисленнєва здібність дозволяє деякий час подумати перед тим, як виконати реакцію...» [2, 3]. Таке розуміння професійної мисленнєвої здібності пілота дозволяє по-новому ставити питання про процедуру оцінки й перебудови системи підготовки пілотів.

Слід зазначити, що у надзвичайних умовах діяльності від правильності прийнятого рішення, нерідко, залежать людські життя.

Проблемі прийняття рішень в умовах невизначеності присвячені дослідження Ю.П.Кондратенка. На його думку, будь-яка цілеспрямована діяльність людини є безперервною послідовністю прийняття й реалізації рішень. Серед провідних підходів до розгляду прийняття рішень вчений виділяє економіко-математичний; інженерно-економічний; когнітивно-психологічний підходи. Зокрема, когнітивно-психологічний підхід базується на вивченні механізмів переробки інформації людиною, з урахуванням особливостей людського мозку, системи сприйняття, пам'яті [2, с.6].

Важливим аспектом у теорії прийняття рішень Ю.П.Кондратенко вважав прогнозування результатів. Прогнозування результатів прийняття рішень, на думку дослідника, можна розглядати з точки зору оптимістичної, нейтральної та песимістичної позицій. Крайнім випадком вчений вважає фатальну ситуацію у прийнятті рішень, коли в силу обмежень технічного чи соціального характеру, зовнішніх умов та інших причин залишається тільки єдиний конкретний варіант. У таких випадках у матриці альтернативних рішень залишають тільки домінуючі рішення, виключаючи з неї рішення, які будуть приводити до менш успішного результату [2, с.47].

Вчений також зауважив, що в умовах невизначеності доцільніше спершу робити наближені розрахунки, а кінцевий здійснювати, «проходячи від нижніх етапів до верхніх з використанням більш відповідних критеріїв і додаткової інформації, що формується на основі поточних даних реалізації процесу» [2, с.67].

Таким чином, прийняття рішення розглядається як поетапний процес, який передбачає уточнення попереднього рішення, яке не є остаточним, а потребує корекції, зважаючи на змінні зовнішні умови, які з часом можуть змінюватися.

Література

1. Кастельс М. Становление общества сетевых структур // Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология (под ред. В.Л. Иноземцева). – М., 1999. – С. 494-505.
2. Кондратенко Ю. П. Оптимізація процесів прийняття рішень в умовах невизначеності: Навчальний посібник. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. – 96 с.
3. Помиткіна Л. В. Психологія прийняття особистістю стратегічних життєвих рішень: монографія / Любов Віталіївна Помиткіна. – К.: Кафедра, 2013. – 381 с.
4. Ягодзинский С. Н. Глобализация информационных сетей как условие реализации их социокультурного потенциала [Текст] / С.Н. Ягодзинский // Молодой ученый. – 2015. – №16. – С. 510-513.
5. Pomytkina L.V. Decision-making in stressful cognitive conditions as a psychological problem / PROCEEDINGS The sixth world congress «AVIATION-NIN the XXI-st CENTURY», «Safety in Aviation and Space Technologies», September 23-25, 2014, Volume 3, Kyiv, 2014. – pp. 9.191-9.194.
6. Pomytkina L.V., Kazak V.M., Shevchuk D.O., Tymoshenko N.A. Intelligent Control System Against Aircraft's Structural Damage in the Flight / IEEE 4th International Conference «Methods and Systems of Navigation and Motion Control (MSNMC)», October 18-20, 2016. – Kiev, Ukraine, 2016. – P. 232-236.